

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНИХ,
ЗЕМЕЛЬНИХ ТА АГРАРНИХ
ПРАВОВІДНОСИН:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
Й ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Матеріали «круглого столу»

Харків, 5 грудня 2014 року

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Національна академія правових наук України

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЕКОЛОГІЧНИХ, ЗЕМЕЛЬНИХ
ТА АГРАРНИХ ПРАВОВІДНОСИН:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ
Й ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ**

Матеріали «круглого столу»

За загальною редакцією *А. П. Гетьмана*

Харків, 5 грудня 2014 року

Харків
2014

УДК 349.6
ББК 67.307
А43

За зміст та якість матеріалів
відповідальність несуть автори публікації

Актуальні проблеми екологічних, земельних та аграрних праводіносин: теоретико-методологічні й прикладні аспекти : матеріали «круглого столу» (м. Харків, 5 груд. 2014 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – 320 с.

Збірник містить тези наукових доповідей учасників «круглого столу», що відбувся у м. Харкові 5 грудня 2014 р.

Розраховане на науковців, фахівців у галузі права, студентів юридичних вищих навчальних закладів та всіх, хто цікавиться питаннями екологічного, земельного та аграрного права України.

УДК 349.6
ББК 67.307

© Національна академія правових наук
України, 2014
© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2014

ЗМІСТ

<i>Андрейцев В. І.</i> Антропозахист — соціально-екологічний імператив розвитку екологічних праводіносин у процесі євроінтеграції.....	10
<i>Гетьман А. П.</i> Екологічна функція держави в новому глобалізаційному вимірі.....	14
<i>Арістова І. В., Шульга М. В.</i> Правове регулювання суспільних відносин у межах наукових спеціальностей 12.00.06 та 12.00.07: методологічний аспект.....	22
<i>Балюк Г. І.</i> Наука екологічного права України: сфера та предмет.....	25
<i>Бобкова А. Г.</i> К вопросу об инкорпорации законодательства об экологическом предпринимательстве.....	28
<i>Боголюбов С. А.</i> Правовые последствия социального характера природопользования и охраны окружающей среды.....	31
<i>Срмоленко В. М.</i> Категорії «правовий статус» і «правовий режим» в земельному праві.....	34
<i>Костицький В. В.</i> Право власності Українського народу на природні ресурси у контексті теолого-соціологічного праворозуміння.....	37
<i>Кострюков С. В.</i> Аналіз державних програм в сфері енергозбереження.....	41
<i>Краснова М. В.</i> Проблеми методології науки екологічного права щодо його предмета.....	44
<i>Кулинич П. Ф.</i> Сімейні фермерські господарства у виробничій інфраструктурі сільських територій України: правові проблеми створення та діяльності.....	47
<i>Мірошниченко А. М.</i> Напрямки дерегуляції земельних відносин.....	50
<i>Носік В. В.</i> Правова політика у сфері земельних відносин в Україні.....	53
<i>Сидор В. Д.</i> Методологія синергетики в науці земельного права.....	56
<i>Соколова А. К.</i> Актуальні питання теорії екологічного права.....	59
<i>Статівка А. М.</i> Деякі правові питання діяльності агрохолдингів в Україні.....	61
<i>Уркевич В. Ю.</i> Про праводіносини у сфері продовольчої безпеки України.....	63
<i>Устюкова В. В.</i> Место крестьянского (фермерского) хозяйства в системе юридических лиц по новому ГК РФ.....	65

<i>Шульга М. В.</i> До питання про державну реєстрацію у сфері земельних відносин.....	68
<i>Багай П. О.</i> Соціальний розвиток села: проблеми правового забезпечення.....	71
<i>Батигіна О. М.</i> Державна підтримка медичних та фармацевтичних працівників, які працюють та проживають у сільській місцевості.....	74
<i>Бахуринська М. М.</i> Особливості правового регулювання набуття права користування земельними ділянками на умовах державно-приватного партнерства.....	77
<i>Бейкун А. Л.</i> Дискусійна передумова пошуку нових правових «алгоритмів» розв'язання питання цивільно-правового обігу земель сільськогосподарського призначення.....	82
<i>Бредіхіна В. Л.</i> Основні засади управління охороною морського середовища: міжнародні аспекти.....	85
<i>Бусуйок Д. В.</i> Дорадництво, як форма підтримки державою розвитку сільських територій.....	87
<i>Ващишин М. Я.</i> Сполучні території національної екомережі: функції, склад та види.....	90
<i>Гафурова О. В.</i> Поняття та склад правовідносин соціального розвитку села.....	93
<i>Гордєєв В. І.</i> Проблеми застосування окремих норм земельного законодавства.....	95
<i>Донець О. В.</i> Правове регулювання захисту земель від ерозії в Україні.....	99
<i>Єрмоласва Т. В.</i> Міжнародне співробітництво у сфері поводження з відходами.....	101
<i>Жушман В. П., Корнієнко В. М.</i> Екологічні аспекти аграрної політики.....	104
<i>Заєць О. І.</i> Право власності на землю та міжнародно-правовий принцип суверенітету держави над природними ресурсами: співвідношення та законодавче закріплення.....	107
<i>Земко А. М., Єліссєв В. С.</i> До питання про методи правового регулювання аграрного права.....	109
<i>Зусєв В. А.</i> Методологічні засади визначення відходів як об'єкту екологічних та господарських правовідносин.....	112

<i>Кірін Р. С.</i> Творча діяльність як складова кодифікації надрологічного законодавства.....	114
<i>Кобецька Н. Р.</i> Комплексний підхід як основа правового регулювання використання природних ресурсів.....	117
<i>Ковальчук Т. Г.</i> Законодавче забезпечення екологічної безпеки в сфері електросенергетики.....	120
<i>Корнієнко Г. С.</i> Деякі проблемні питання кредитування державних сільськогосподарських підприємств.....	123
<i>Костяшкін І. О.</i> Поняття розподілу земель у правовому забезпеченні соціальної функції права власності на землю в Україні.....	125
<i>Курман Т. В.</i> Щодо екологічної складової забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні.....	129
<i>Анісімова Г. В.</i> Сучасні підходи до розуміння екологічного права.....	131
<i>Лейба Л. В.</i> Деякі аспекти встановлення та зміни меж населених пунктів.....	135
<i>Лісова Т. В.</i> До питання про відновлення земель як різновиду земельних відносин.....	138
<i>Мороз Г. В.</i> Екологічні потреби та екологічні інтереси: питання співвідношення та взаємодії.....	140
<i>Пастіна О. І.</i> До питання справедливості втручання держави у здійснення земельних прав громадян.....	142
<i>Олещенко В. І.</i> Актуальні теоретико-методологічні та прикладні аспекти правового забезпечення збереження природного різноманіття.....	145
<i>Пащенко О. М.</i> Правовий режим земель тимчасово окупованої території.....	148
<i>Піддубний О. Ю.</i> Механізм правового регулювання відносин у сфері біотехнологій: співвідношення еколого-правових та адміністративно-правових аспектів.....	150
<i>Позняк Е. В.</i> Перспективи розвитку екосистемних підходів у правовому регулюванні екологічних відносин в Україні.....	153
<i>Разметасє С. В.</i> Правові проблеми виникнення права приватної власності на ліси.....	156
<i>Ріпенко А. І.</i> К вопросу целесообразности осуществления общего надзора в сфере застройки земель.....	159

об'єднання раніше сформованих земельних ділянок, які перебувають у власності або користуванні, без зміни їх цільового призначення, в результаті яких формуються нові земельні ділянки, здійснюється за технічною документацією із землеустрою щодо поділу та об'єднання земельних ділянок. Винесення в натуру (на місцевість) меж сформованої земельної ділянки до її державної реєстрації здійснюється за документацією із землеустрою, яка стала підставою для її формування.

Сформована земельна ділянка підлягає державній реєстрації. Вона вважається сформованою з моменту присвоєння їй кадастрового номеру. Об'єктом же цивільних прав ця земельна ділянка може виступати виключно з моменту державної реєстрації права власності на неї (ст. 79 ЗК України). Остання здійснюється пізніше, зокрема після прийняття рішення уповноваженим органом про надання ділянки та затвердження відповідного проекту землеустрою.

Постановою Кабінету Міністрів України від 17.10.2012 р. №1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру», прийнятою згідно із Законом України «Про Державний земельний кадастр», визначено процедуру та відповідні вимоги щодо ведення земельного кадастру. Зокрема, Порядком передбачено, що документи кадастру у паперовій формі, викопіювання з кадастрової документації, відкриття Поземельної книги у паперовій формі створюються шляхом роздрукування їх електронної (цифрової) форми за допомогою програмного забезпечення.

Таким чином державна реєстрація земельної ділянки здійснюється на підставі розробленої та погодженої землевпорядної документації до прийняття рішення про затвердження цієї документації. Отже Поземельна книга відкривається, а кадастровий номер присвоюється земельній ділянці, якої як такої юридично ще не існує, оскільки рішення про надання (передачу) її поки що не прийнято, а державної реєстрації права на неї у встановленому порядку взагалі не відбулося.

Складається ситуація, коли у випадку необхідності зміни площі земельної ділянки, її меж та інших параметрів при вирішенні питання про надання (передачу) відповідним органом відкрита Поземельна книга та присвоєний кадастровий номер мають бути анульовані. Аналогічні наслідки можливі і у випадку, коли проект землеустрою не буде належним чином затверджений.

Отже чинне законодавство потребує удосконалення з огляду на те, що, по-перше, воно має гарантувати земельні права суб'єктам. Так, хоч

кожний аркуш Поземельної книги у паперовій формі засвідчується підписом кадастрового реєстратора та скріплюється його печаткою, гарантією щодо неможливості несанкціонованого втручання з метою зміни показників Поземельної книги в електронній (цифровій) формі Положення не містить. По-друге, закріплена законодавством подвійна система державної реєстрації земельних ділянок (у Держреєстрі прав і у Земельному кадастрі) актуалізує необхідність її належного обґрунтування. Вона породжує низку проблем, що, як слушно підкреслюють П. Ф. Кулинич, І. О. Новаковська та ін., потребують свого вирішення.

Насамкінець слід зазначити, що успішне функціонування реєстраційної системи у сфері земельних відносин визначається не її правовою або технічною довершеністю чи адміністративним дизайном, а тим, чи «гарантує вона права на землю та чи дозволяє швидкий, безпечний, прозорий та за помірних витрат обіг прав на землю і нерухомість» (Богорська декларація ООН, 1996 р.).

Багай Н. О.

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри трудового, екологічного
та аграрного права

Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СЕЛА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Одним із пріоритетних напрямів сучасної аграрної політики є розвиток соціальної сфери села, адже процеси підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва та соціального відродження села є органічно пов'язаними.

Законодавче забезпечення соціального розвитку села здійснюється з допомогою нормативно-правових актів аграрного та інших галузей законодавства. У системі цих актів важливе місце належить Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 р., з прийняттям якого соціальна сфера села стала самостійним об'єктом

правової регламентації. Цим Законом уперше на законодавчому рівні було проголошено потребу у відродженні селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури і визначено комплекс організаційно-економічних та правових заходів, спрямованих на забезпечення пріоритетності соціального розвитку села.

Незважаючи на істотну позитивну роль Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», значна частина його положень залишилися нереалізованими, що зумовлено як відсутністю необхідної ресурсної бази, так і недосконалістю механізму реалізації окремих законодавчих положень.

Упродовж наступних двох десятиліть неодноразово робилися спроби по-новому визначити мету і завдання соціальної політики на селі. Так, Указом Президента України від 20 грудня 2000 р. № 1356 «Про основні засади розвитку соціальної сфери села» визначалися завдання та засоби забезпечення соціального розвитку села, організаційні засади розвитку галузей соціальної інфраструктури тощо.

Окремі заходи щодо соціального розвитку села передбачені й Законом України від 18 січня 2001 р. «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001 — 2004 років» та Законом України від 24 червня 2004 р. «Про державну підтримку сільського господарства України». Разом з тим, обидва законодавчі акти передусім визначили економічно-фінансові важелі розвитку сільського господарства як сфери суспільного виробництва.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 573-р від 10 серпня 2004 р. було схвалено Концепцію Загальнодержавної програми соціального розвитку села на період до 2011 року, а розпорядженням Кабінету Міністрів України № 536-р від 21 грудня 2005 р. — Концепцію Комплексної програми підтримки розвитку українського села на 2006 — 2010 роки. Проте жодна із концепцій не була реалізована, а відповідні програми на державному рівні не були затверджені.

Істотне значення у регулюванні відносин соціальної сфери села має Закон України від 18 жовтня 2005 р. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», що визначив мету державної аграрної політики — «збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації». Очевидно, що така спрямованість державної політики в аграрному секторі повинна знайти своє відображення у змісті сучасних нормативно-правових актів аграрного законодавства.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1158 від 19.09.2007 р. затверджено Державну цільову програму розвитку українського села до 2015 року, завданнями якої визнано: створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення; підвищення рівня ефективної зайнятості, посилення мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості як основної умови підвищення рівня життя населення; створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів та ін.

Водночас, у зв'язку з недосконалістю нормативно-правової бази, відсутністю механізмів реалізації законодавчих положень про соціальний розвиток села, недостатністю державного фінансування заходів щодо формування соціальної інфраструктури сільських населених пунктів на сьогодні спостерігається погіршення демографічної ситуації на селі, зменшення кількості сільських населених пунктів, скорочення мережі закладів освіти, культури, охорони здоров'я у селах тощо.

Оскільки основним законодавчим актом, що визначає заходи щодо соціального розвитку села, до цього часу залишається Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», одним із важливих завдань у сучасний період є створення відповідних економічних, організаційних та правових механізмів реалізації базових положень цього нормативно-правового акта.

Враховуючи тимчасовий характер дії окремих нормативно-правових актів з питань соціального розвитку села, головним напрямом розвитку аграрного законодавства є визначення засад державної аграрної політики на довгострокову перспективу, а також розробка й затвердження загальнодержавної програми відродження українського села та розвитку аграрного виробництва, що мала би передбачати як заходи щодо розвитку соціальної сфери села і сталого розвитку сільських територій, так і напрями розвитку та вдосконалення сільськогосподарського виробництва. З урахуванням значення сільського господарства для забезпечення продовольчої безпеки держави та на підставі п.6 ст. 85 Конституції України, ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державні цільові програми» така програма мала би затверджуватися Верховною Радою за поданням Кабінету Міністрів України.

Істотною умовою результативності майбутньої загальнодержавної програми відродження українського села та розвитку аграрного виробництва є

її відповідність сучасній соціально-політичній ситуації в державі, врахування існуючих економічних можливостей щодо фінансування розвитку соціальної сфери села та забезпечення належного контролю за її виконанням.

Батигіна О. М.

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри цивільного, господарського
та екологічного права Полтавського
юридичного інституту
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МЕДИЧНИХ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ТА ПРОЖИВАЮТЬ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Необхідність державної підтримки розвитку соціальної сфери села в цілому та медичних і фармацевтичних працівників, які працюють, проживають у сільській місцевості, зокрема, є беззаперечним фактом який продиктований, по-перше, низьким рівнем медичного забезпечення у сільській місцевості, по-друге, катастрофічно низьким рівнем соціального захисту працівників закладів охорони здоров'я на селі. Без запровадження додаткових соціальних гарантій, подолати вищевказані негативні тенденції в галузях сільської медицини неможливо. У зв'язку з цим постала нагальна потреба в удосконаленні правового регулювання державної підтримки медичних та фармацевтичних працівників, які працюють та проживають в сільській місцевості.

Серед наукових досліджень, присвячених загальним питанням розвитку соціальної сфери села, необхідно виділити праці провідних науковців у галузі аграрного права, таких як В. М. Єрмоленко, О. О. Погрібний, В. І. Семчик, А. М. Статівка, Н. І. Титова, І. А. Фаршатов, В. З. Янчука та інші. Серед науковців, які присвятили свої наукові дослідження питанням правового регулювання державної підтримки сільської медицини, можна виокремити О. В. Гафурову. Але є потреба у додатковому аналізі напрямів державної підтримки спеціалістів медичного та фармацевтичного профілю сільської місцевості.

У ст. 77 Основ законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р. №2801-ХІІ (далі Закон) закріплені професійні права та пільги медичних і фармацевтичних працівників незалежно від територіального розміщення їх місця роботи та проживання. У той же час у п. «ї» та п. «м» ст. 77 Закону встановлюються додаткові гарантії та пільги для всіх медичних та фармацевтичних працівників, які проживають і працюють у сільській місцевості, а також пенсіонерів, які раніше працювали медичними та фармацевтичними працівниками і проживають у цих населених пунктах, а саме: безплатне користування житлом з освітленням і опаленням; надання пільг щодо сплати земельного податку, кредитування, обзаведення господарством і будівництва приватного житла, придбання автотранспорту; безоплатне одержання у власність земельної ділянки в межах земельної частки (паю) члена сільськогосподарського підприємства, розташованого на території відповідної ради, із земель сільськогосподарського підприємства, що приватизується, або земель запасу чи резервного фонду.

У свою чергу у п. «н» ст. 77 Закону визначені додаткові соціальні права та гарантії для окремих категорій медичних працівників сільської місцевості. Мова йде про лікарів дільничних лікарень, головних лікарів та лікарів амбулаторій, розташованих у сільській місцевості, дільничних лікарів-терапевтів, лікарів-педіатрів, дільничних медсестер територіальних ділянок поліклінік та дільничних медичних сестер амбулаторій, лікарів загальної практики (сімейних лікарів) та медичних сестер загальної практики, завідувачів терапевтичних та педіатричних відділень поліклінік, керівників амбулаторій та відділень сімейної медицини, які мають право на додаткову оплачувану щорічну відпустку тривалістю три календарних дні. Це право надається за безперервну роботу на зазначених посадах у зазначених закладах (на територіальних ділянках) понад три роки.

Зміст деяких із визначених у ст. 77 Закону прав і гарантій сільських медиків та фармацевтів роз'яснений в інших законодавчих актах. Зокрема, зміст права на безплатне користування житлом з освітленням і опаленням розкрито у спільному наказі Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти та науки України, Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства культури та туризму України від 13.09.2006 року №341/651/619/769 «Порядок забезпечення працівників бюджетних установ (закладів) безплатним користуванням житлом з опаленням і освітленням відповідно до пункту «ї» частини першої